

ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

JÁN MAZÁK

της 10ης Νοεμβρίου 2009¹

I — Εισαγωγή

1. Με την κρινόμενη αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως την οποία το Δικαστήριο αποφάσισε, μετά από αίτημα του αιτούντος δικαστηρίου, να εκδικάσει με την επείγουσα διαδικασία του άρθρου 23α του Οργανισμού του Δικαστηρίου, το Administrativen sad Sofia-grad (διοικητικό δικαστήριο της Σόφιας, Βουλγαρία) υπέβαλε, δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 68, παράγραφος 1, ΕΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 234 ΕΚ, τέσσερα ερωτήματα που αφορούν την ερμηνεία του άρθρου 15, παράγραφοι 4 έως 6, της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (στο εξής: οδηγία περί της επιστροφής)².
2. Με τα ερωτήματα αυτά, και με τα επί μέρους σκέλη που περιλαμβάνουν, το αιτούν
- δικαστήριο ζητεί ουσιαστικά να πληροφορηθεί αν είναι εφαρμοστέες στην κρινόμενη υπόθεση οι διατάξεις του άρθρου 15 της οδηγίας περί της επιστροφής σχετικά με την ανώτατη διάρκεια της κρατήσεως ενόψει απομακρύνσεως, καθώς και πώς υπολογίζονται οι σχετικές προθεσμίες, ενόψει των περιστάσεων της υποθέσεως την οποία αφορά η κύρια δίκη. Ερωτά επίσης το Δικαστήριο υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν υφίσταται πλέον λογικά προοπτική απομακρύνσεως και αν, ή υπό ποιες προϋποθέσεις, η κράτηση μπορεί να συνεχιστεί χωρίς να υφίσταται λογικά προοπτική απομακρύνσεως και μετά την εξάντληση των δυνατοτήτων παρατάσεως της διάρκειας της κρατήσεως.
3. Αυτά τα ερωτήματα υποβάλλονται στο πλαίσιο δίκης στην οποία το αιτούν δικαστήριο καλείται να κρίνει αυτεπαγγέλτως, με απόφαση που δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο μέσο, τη νομιμότητα και τη συνέχιση της κρατήσεως του Saïd Shamilovich Kadzoev σε

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — ΕΕ L 348, σ. 98.

ειδικό κέντρο προσωρινής κρατήσεως αλλοδαπών στην περιοχή της Σόφιας.

II — Νομικό πλαίσιο

A — Η οδηγία περί της επιστροφής

4. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η θέσπιση κανόνων σχετικά με τον μέγιστο χρόνο κρατήσεως υπήρξε ένα από τα περισσότερο αμφιλεγόμενα σημεία κατά την έγκριση της οδηγίας περί της επιστροφής, λόγω των σημαντικών διαφορών που υπήρχαν — και, ως ένα βαθμό, συνεχίζουν να υπάρχουν — μεταξύ των νομοθεσιών και των πρακτικών που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη σχετικά με το σημείο αυτό.

5. Συνεπώς, η σημασία της κρινόμενης αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως υπερβαίνει τα όρια της συγκεκριμένης υποθέσεως, εφόσον το Δικαστήριο καλείται, για πρώτη φορά, να διευκρινίσει ορισμένες πτυχές σχετικές με την εφαρμογή του άρθρου 15 της οδηγίας. Η κρινόμενη υπόθεση εντάσσεται στο πλαίσιο της ευαίσθητης και συνεχούς διαδικασίας που προσπαθεί να συμφιλιώσει, αφενός, το αδιαμφισβήτητο δικαίωμα ενός κράτους να ελέγχει την είσοδο και την παραμονή αλλοδαπών στο έδαφός του, το οποίο έχει αναγνωρίσει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου³ και το έννομο συμφέρον του να αποτρέπει αποτελεσματικά καταχρήσεις του δικαίου μετανάστευσης και ασύλου και, αφετέρου, τις απαιτήσεις του κράτους δικαίου και τον βαθμό προστασίας που παρέχει στα μετακινούμενα άτομα το διεθνές και το κοινοτικό δίκαιο, και ιδίως τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες.

6. Το άρθρο 15 της οδηγίας περί της επιστροφής, το οποίο περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο σχετικά με την κράτηση ενόψει απομακρύνσεως, ορίζει τα εξής:

«1. Εκτός εάν στη συγκεκριμένη περίπτωση δύνανται να εφαρμοσθούν αποτελεσματικά άλλα επαρκή αλλά λιγότερο αναγκαστικά μέτρα, τα κράτη μέλη μπορούν να θέτουν απλώς υπό κράτηση υπήκοο τρίτης χώρας υποκείμενο σε διαδικασίες επιστροφής, για την προετοιμασία της επιστροφής και/ή τη διεκπεραίωση της διαδικασίας απομακρύνσεως, ιδίως όταν:

- α) υπάρχει κίνδυνος διαφυγής, ή
- β) ο συγκεκριμένος υπήκοος τρίτης χώρας αποφεύγει ή παρεμποδίζει την προετοιμασία της επιστροφής ή τη διαδικασία απομακρύνσεως.

3 — Βλ. για παράδειγμα, ΕΔΔΑ, απόφαση της 25ης Ιουνίου 1996, *Amuur κατά Γαλλίας*, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-III, § 41.

Οιαδήποτε κράτηση έχει τη μικρότερη δυνατή διάρκεια και διατηρείται μόνο

καθόσον χρόνο η διαδικασία απομακρύνσεως εξελίσσεται και εκτελείται με τη δέουσα επιμέλεια.

κρυνση. Κάθε κράτος μέλος καθορίζει περιορισμένη περίοδο κρατήσεως, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει το εξάμηνο.

[...]

3. Εν πάση περιπτώσει, η απόφαση κρατήσεως επανεξετάζεται ανά εύλογα χρονικά διαστήματα είτε κατ' αίτηση του συγκεκριμένου υπηκόου τρίτης χώρας είτε αυτεπαγγέλτως. Σε περίπτωση παραταθείσας διάρκειας κρατήσεως, η επανεξέταση εποπτεύεται από δικαστική αρχή.

6. Τα κράτη μέλη δεν μπορούν να παρατείνουν το χρονικό διάστημα που αναφέρεται στην παράγραφο 5 παρά μόνο για περιορισμένο χρόνο που δεν υπερβαίνει τους δώδεκα μήνες σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο σε περιπτώσεις κατά τις οποίες, παρ' όλες τις εύλογες προσπάθειές τους, η επιχείρηση απομακρύνσεως είναι πιθανόν να διαρκέσει περισσότερο επειδή:

α) ο συγκεκριμένος υπήκοος της τρίτης χώρας αρνείται να συνεργασθεί, ή

4. Οσάκις καθίσταται πρόδηλο ότι δεν υφίσταται πλέον λογικά προοπτική απομακρύνσεως για νομικούς ή άλλους λόγους ή όταν παύουν να ισχύουν οι όροι της παραγράφου 1, η κράτηση παύει να δικαιολογείται και το συγκεκριμένο πρόσωπο απολύεται αμέσως.

β) καθυστερεί η λήψη αναγκαίων εγγράφων από τρίτες χώρες.»

5. Η κράτηση εξακολουθεί καθ' όλη τη χρονική περίοδο κατά την οποία πληρούνται οι όροι της παραγράφου 1 και είναι αναγκαία για να διασφαλισθεί η επιτυχής απομά-

7. Σύμφωνα με το άρθρο 20 της οδηγίας περί της επιστροφής, τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την εν λόγω οδηγία μέχρι τις 24 Δεκεμβρίου 2010.

B — Η εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία

8. Στις 15 Μαΐου 2009, η Βουλγαρία μετέφερε στο εθνικό δίκαιο το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής τροποποιώντας⁴ τον νόμο για τους αλλοδαπούς στη Δημοκρατία της Βουλγαρίας (στο εξής: νόμος για τους αλλοδαπούς). Το αιτούν δικαστήριο αναφέρει πάντως ότι το άρθρο 15, παράγραφος 4, της οδηγίας περί της επιστροφής δεν έχει μεταφερθεί στη βουλγαρική νομοθεσία.

9. Δυνάμει του άρθρου 44, παράγραφος 6, του νόμου για τους αλλοδαπούς, όταν έχει ληφθεί διοικητικό μέτρο καταναγκασμού κατά αλλοδαπού του οποίου η ταυτότητα δεν έχει αποδειχθεί ή για τον οποίο υπάρχει ο κίνδυνος να διαφύγει, το όργανο που θέσπισε το μέτρο αυτό μπορεί να διατάξει τη μεταφορά του αλλοδαπού σε κέντρο προσωρινής κρατήσεως αλλοδαπών, ενόψει της απομακρύνσεώς του από τη Δημοκρατία της Βουλγαρίας ή της απελάσεώς του.

10. Πριν τη μεταφορά της οδηγίας περί της επιστροφής με τις τροποποιήσεις του νόμου για τους αλλοδαπούς οι οποίες θεσπίστηκαν στις 15 Μαΐου 2009, δεν προβλεπόταν κανένα όριο για τη διάρκεια κρατήσεως στα κέντρα αυτά.

11. Το άρθρο 44, παράγραφος 8, του νόμου για τους αλλοδαπούς προβλέπει πλέον τα εξής: «Η παραμονή του αλλοδαπού στο

κέντρο διαρκεί για όσο διάστημα συντρέχουν οι περιστάσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 6, αλλά δεν μπορεί να υπερβεί τους έξι μήνες. Η διάρκεια της παραμονής αυτής μπορεί κατ' εξαίρεση να παραταθεί κατά δώδεκα μήνες κατ' ανώτατο όριο, εφόσον ο ενδιαφερόμενος αρνείται να συνεργαστεί με τις αρμόδιες αρχές ή καθυστερεί η έκδοση των αναγκαίων για την απομάκρυνση ή απέλαση εγγράφων ή ο ενδιαφερόμενος συνιστά απειλή για την εθνική ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη».

12. Το άρθρο 46α, παράγραφοι 3 έως 5, του νόμου για τους αλλοδαπούς ορίζει τα εξής:

«3) Κάθε έξι μήνες ο υπεύθυνος του κέντρου προσωρινής κρατήσεως υποβάλλει πίνακα με τα ονόματα των αλλοδαπών που βρίσκονται στο κέντρο επί περισσότερους από έξι μήνες επειδή υπάρχουν κωλύματα για την απομάκρυνσή τους από την εθνική επικράτεια. Ο πίνακας αυτός αποστέλλεται στο διοικητικό πρωτοδικείο του τόπου στον οποίο βρίσκεται το κέντρο προσωρινής κρατήσεως.

4) Κατά τη λήξη της εξαμηνιαίας περιόδου παραμονής στο κέντρο προσωρινής κρατήσεως το διοικητικό πρωτοδικείο αποφαινεται αυτεπαγγέλτως, χωρίς δημόσια συνεδρίαση, αν η κράτηση του αλλοδαπού πρέπει να παραταθεί, να αντικατασταθεί από άλλο μέτρο ή να περατωθεί. Η απόφαση του δικαστηρίου αυτού δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο μέσο.

4 — «Συμπληρωματικές διατάξεις του νόμου για την τροποποίηση και τη συμπλήρωση του νόμου για τους αλλοδαπούς στη Δημοκρατία της Βουλγαρίας» (*Επίσημη Εφημερίδα της Βουλγαρίας* αριθ. 36/2009), η παράγραφος 16 του οποίου ορίζει ότι ο εν λόγω νόμος αποτελεί μεταφορά της οδηγίας περί της επιστροφής.

5) Όταν το δικαστήριο ακυρώνει την προσβαλλόμενη απόφαση για εγκλεισμό του αλλοδαπού στο κέντρο προσωρινής κρατήσεως ή διατάσσει την απόλυσή του, ο αλλοδαπός απολύεται αμέσως από το κέντρο προσωρινής κρατήσεως».

15. Στις 22 Οκτωβρίου 2006, εκδόθηκε εναντίον του η απόφαση «αναγκαστικής παραμονής» αριθ. 3469, βάσει της οποίας μεταφέρθηκε στο κέντρο κρατήσεως του Liubimets, στην περιφέρεια Elhono, όπου κρατήθηκε μέχρι τις 3 Νοεμβρίου 2006. Με άλλες αποφάσεις που έφεραν την ίδια ημερομηνία, του επιβλήθηκαν διοικητικά μέτρα καταναγκασμού που αφορούσαν την «αναγκαστική απομάκρυνσή» του και την «απαγόρευση εισόδου στην επικράτεια».

III — Τα πραγματικά περιστατικά και τα προδικαστικά ερωτήματα

13. Τα κυριότερα περιστατικά της διαφοράς, καθόσον είναι κρίσιμα για την έκδοση αποφάσεως, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής.

14. Στις 21 Οκτωβρίου 2006 τα βουλγαρικά όργανα της τάξεως συνέλαβαν τον S. S. Kadzoev κοντά στα σύνορα με την Τουρκία. Κατά τη σύλληψή του, δεν είχε στην κατοχή του κανένα έγγραφο ταυτότητας και δήλωσε ότι ονομάζεται Said Shamilovich Huchbarov και ότι γεννήθηκε στις 11 Φεβρουαρίου 1979 στο Γκρόζνι της Δημοκρατίας της Τσετσενίας. Ο συλληφθείς δήλωσε ότι δεν ήθελε να ενημερωθεί το προξενείο της Ρωσίας για τη σύλληψή του. Στη συνέχεια, ομολόγησε ότι παραποίησε τα στοιχεία ταυτότητάς του και ότι το πραγματικό του επώνυμο ήταν Kadzoev. Παρουσίασε επίσης πιστοποιητικό γεννήσεως από το οποίο προέκυπτε ότι γεννήθηκε στις 11 Φεβρουαρίου 1979 στη Μόσχα, στην πρώην Σοβιετική Ένωση, από Τσετσένο πατέρα, τον Shamil Kadzoev, και Γεωργιανή μητέρα, τη Loli Elihvani.

16. Βάσει της αποφάσεως αναγκαστικής παραμονής αριθ. 3583 της 1ης Νοεμβρίου 2006, ο S. S. Kadzoev μεταφέρθηκε στο ειδικό κέντρο προσωρινής κρατήσεως αλλοδαπών του Busmantsi, κοντά στη Σόφια, μέχρις ότου καταστεί δυνατή η εκτέλεση του διοικητικού μέτρου καταναγκασμού για την απομάκρυνσή του από την επικράτεια. Η παραμονή του διατάχθηκε μέχρις ότου αρθούν όλα τα εμπόδια για την εκτέλεση του διοικητικού μέτρου καταναγκασμού για την απομάκρυνσή του από την επικράτεια, δηλαδή μέχρι την έκδοση των αναγκαίων ταξιδιωτικών εγγράφων και την εξασφάλιση των αναγκαίων χρημάτων για την αγορά εισιτηρίου για την Τσετσενία.

17. Ο S. S. Kadzoev άσκησε ένδικες προσφυγές κατά των αποφάσεων που αφορούσαν την απομάκρυνσή του από την επικράτεια, την απαγόρευση εισόδου του στην επικράτεια της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας και την αναγκαστική παραμονή του σε κέντρο κρατήσεως αλλοδαπών, οι οποίες απορρίφθηκαν όλες. Κατά συνέπεια, όλα αυτά τα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της παραμονής του σε κέντρο προσωρινής κρατήσεως, έχουν καταστεί εκτελεστά.

18. Εντούτοις, παρά τις προσπάθειες των βουλγαρικών αρχών, ορισμένων μη κυβερνητικών οργανώσεων και του ίδιου του S. S. Kadzoev για την εξεύρεση ασφαλούς τρίτης χώρας που να τον δέχεται, δεν έχει επιτευχθεί καμία συμφωνία μέχρι σήμερα και δεν του έχουν χορηγηθεί ταξιδιωτικά έγγραφα.

19. Θα πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι, κατά την παραμονή του στο ειδικό κέντρο προσωρινής κρατήσεως αλλοδαπών, ο S. S. Kadzoev υπέβαλε, στις 31 Μαΐου 2007, αίτηση υπαγωγής του στο καθεστώς πρόσφυγα. Η αίτηση αυτή απορρίφθηκε από το διοικητικό δικαστήριο της Σόφιας με απόφαση της 9ης Οκτωβρίου 2007. Στις 21 Μαρτίου 2008, υπέβαλε νέα αίτηση παροχής ασύλου, την οποία όμως απέσυρε στις 2 Απριλίου 2008. Στις 24 Μαρτίου 2009 ο S. S. Kadzoev υπέβαλε τρίτη αίτηση υπαγωγής του στο καθεστώς πρόσφυγα. Με απόφαση της 10ης Ιουλίου 2009 το διοικητικό δικαστήριο της Σόφιας απέρριψε την αίτηση του S. S. Kadzoev. Η τελευταία αυτή απόφαση δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο μέσο.

20. Από την αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει επίσης ότι ο S. S. Kadzoev ζήτησε δύο φορές την αντικατάσταση του μέτρου αναγκαστικής παραμονής σε ειδικό κέντρο από λιγότερο επαχθές μέτρο, και συγκεκριμένα από την υποχρέωσή του να εμφανίζεται κατά τακτά διαστήματα στις αστυνομικές αρχές του τόπου διαμονής του. Οι αρμόδιες αρχές απέρριψαν τα αιτήματα αυτά με το αιτιολογικό ότι η υποδειχθείσα διεύθυνση δεν μπόρεσε να εξακριβωθεί.

21. Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι ο S. S. Kadzoev εξακολουθεί να κρατείται στο ειδικό κέντρο προσωρινής κρατήσεως αλλοδαπών του Busmantsi.

22. Η κύρια δίκη κινήθηκε κατόπιν της καταθέσεως ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου της Σόφιας διοικητικής πράξεως εκδοθείσας από τον προϊστάμενο της Διευθύνσεως Μεταναστεύσεως του Υπουργείου Εσωτερικών, ο οποίος ζητεί από το αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί αυτεπαγγέλτως, με βάση το άρθρο 46α, παράγραφος 3, του νόμου για τους αλλοδαπούς, σχετικά με τον χρόνο κρατήσεως του S. S. Kadzoev στο ειδικό κέντρο προσωρινής κρατήσεως αλλοδαπών του Busmantsi.

23. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα, τα οποία ζήτησε να εξεταστούν με την επείγουσα διαδικασία:

«1) Έχει το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας 2008/115[...] την έννοια ότι:

- α) όταν το εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους δεν προέβλεπε μέγιστο χρόνο κρατήσεως πριν τη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της εν λόγω οδηγίας ούτε λόγους για την παράταση της κρατήσεως και δεν

προβλέφθηκε κατά τη μεταφορά της οδηγίας [αυτής] ότι οι νέες διατάξεις θα έχουν αναδρομική ισχύ, οι εν λόγω διατάξεις της οδηγίας έχουν εφαρμογή μόνο μετά από τη μεταφορά της εν λόγω οδηγίας στο εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους, με αποτέλεσμα ο μέγιστος αυτός χρόνος να υπολογίζεται μόνο από το χρονικό σημείο της μεταφοράς αυτής;

νόμου, επειδή εκκρεμούσε διαδικασία ένδικης προσφυγής κατά της εν λόγω αποφάσεως, μολονότι ο ενδιαφερόμενος εξακολούθησε, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας αυτής, να παραμένει σε αυτή την ειδική εγκατάσταση κρατήσεως, καθόσον αφενός δεν κατέχει έγκυρα έγγραφα για την απόδειξη της ταυτότητάς του και επομένως υπάρχουν αμφιβολίες για την ταυτότητά του και αφετέρου δεν διαθέτει τα προς το ζην και επιδεικνύει επιθετική συμπεριφορά;

- β) τα χρονικά διαστήματα κρατήσεως του υπηκόου τρίτου κράτους σε ειδική εγκατάσταση κρατήσεως ενόψει της απομακρύνσεώς του, τα οποία προβλέπει η οδηγία, δεν περιλαμβάνουν τον χρόνο κατά τον οποίο η εκτέλεση της αποφάσεως για την απομάκρυνσή του από το έδαφος του κράτους μέλους απαγορευόταν ρητά, βάσει διατάξεως του νόμου, επειδή βρισκόταν σε εξέλιξη, κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερόμενου, διαδικασία χορηγήσεως ασύλου, μολονότι ο ενδιαφερόμενος εξακολούθησε, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας αυτής, να παραμένει σε αυτή την ειδική εγκατάσταση κρατήσεως, εφόσον αυτό επιτρέπεται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους;
- 2) Έχει το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας 2008/115[...] την έννοια ότι τα χρονικά διαστήματα κρατήσεως του υπηκόου τρίτου κράτους σε ειδική εγκατάσταση κρατήσεως ενόψει της απομακρύνσεώς του, τα οποία προβλέπει η οδηγία, δεν περιλαμβάνουν τον χρόνο κατά τον οποίο η εκτέλεση της αποφάσεως για την απομάκρυνσή του από το έδαφος του κράτους μέλους απαγορευόταν ρητά, βάσει διατάξεως του
- 3) Έχει το άρθρο 15, παράγραφος 4, της οδηγίας 2008/115[...] την έννοια ότι δεν υφίσταται λογικά προοπτική απομακρύνσεως, όταν:
- α) κατά τον χρόνο της επανεξετάσεως της κρατήσεως από τον δικαστή, το κράτος του οποίου είναι υπήκοος ο ενδιαφερόμενος έχει αρνηθεί να του χορηγήσει ταξιδιωτικά έγγραφα, προκειμένου να επιστρέψει, και δεν έχει επιτευχθεί μέχρι τότε συμφωνία με τρίτη χώρα που να προτίθεται να τον δεχτεί, μολονότι τα διοικητικά όργανα του κράτους μέλους συνεχίζουν τις προσπάθειές τους προς τούτο;
- β) κατά τον χρόνο της επανεξετάσεως της κρατήσεως από τον δικαστή, υπήρχε συμφωνία επανεισδοχής μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του κράτους την υπηκοότητα του οποίου έχει ο ενδιαφερόμενος, αλλά λόγω υπάρξεως νέων αποδείξεων

–ενός πιστοποιητικού γεννήσεως του ενδιαφερόμενου– το κράτος μέλος δεν έκανε χρήση των διατάξεων της εν λόγω συμφωνίας, δεδομένου ότι ο ενδιαφερόμενος δεν επιθυμούσε την επιστροφή του;

κανένα βιοποριστικό μέσο και δεν υπάρχει τρίτο πρόσωπο που να αναλαμβάνει να του εξασφαλίζει τα προς το ζην;

- γ) έχουν εξαντληθεί οι δυνατότητες παρατάσεως της διάρκειας κρατήσεως τις οποίες προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφος 6, της οδηγίας [2008/115] και δεν υπάρχει, κατά τον χρόνο της επανεξετάσεως της κρατήσεως από τον δικαστή, σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 6, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, καμία συμφωνία με τρίτη χώρα που να προτίθεται να δεχτεί τον ενδιαφερόμενο;
- β) κατά τη λήψη της αποφάσεως για την απόλυσή του πρέπει να εκτιμάται κατά πόσον ο υπήκοος του τρίτου κράτους διαθέτει, σύμφωνα με τις διατάξεις του εθνικού δικαίου του κράτους μέλους, τους απαραίτητους πόρους για τη διαμονή του στο έδαφος του κράτους μέλους αυτού, καθώς και διεύθυνση διαμονής;»

4) Έχει το άρθρο 15, παράγραφοι 4 και 6, της οδηγίας 2008/115[...] την έννοια ότι, αν κατά την επανεξέταση της κρατήσεως ενός υπηκόου τρίτου κράτους ενόψει της απομακρύνσεώς του διαπιστώνεται ότι δεν υφίσταται πλέον λογικά προοπτική απομακρύνσεως και έχουν εξαντληθεί οι δυνατότητες παρατάσεως της διάρκειας κρατήσεως;

- α) δεν πρέπει εντούτοις να διατάσσεται η άμεση απόλυσή του από την εγκατάσταση κρατήσεως, εάν πληρούνται σωρευτικώς οι ακόλουθες προϋποθέσεις: ο ενδιαφερόμενος δεν έχει στην κατοχή του έγκυρα έγγραφα που να αποδεικνύουν την ταυτότητά του, ανεξαρτήτως διάρκειας ισχύος τους, και ως εκ τούτου υπάρχουν αμφιβολίες για την ταυτότητά του, επιδεικνύει επιθετική συμπεριφορά, δεν διαθέτει

IV — Γνώμη

24. Καθόσον ο S. S. Kadzoev αμφισβήτησε με τις παρατηρήσεις του την ακρίβεια πολλών πραγματικών περιστατικών που ιστορούνται στην απόφαση περί παραπομπής, ιδίως όσον αφορά την προβαλλόμενη επιθετική συμπεριφορά του κατά τη διάρκεια της κρατήσεώς του, και επεσήμανε παρατυπίες που επηρεάζουν, γενικά, την ισχύουσα νομοθεσία μεταναστεύσεως και ασύλου στη Βουλγαρία και, ειδικότερα, τις συνθήκες κρατήσεώς του, υπενθυμίζεται, πρώτον, ότι, σύμφωνα με την κατανομή λειτουργιών μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων στο πλαίσιο της διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικών αποφάσεων του άρθρου 234 ΕΚ, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο να προσδιορίσει το κανονιστικό και πραγματικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται ένα προδικαστικό ερώτημα και να προσδιορίσει, ενόψει των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών και εθνικών διατάξεων, το

αντικείμενο της διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως και, εντέλει, να εφαρμόσει τους κανόνες του κοινοτικού δικαίου, όπως έχουν ερμηνευθεί από το Δικαστήριο, στην κρινόμενη υπόθεση⁵.

των προδικαστικών ερωτημάτων, λαμβάνοντας υπόψη ιδίως ότι αφορούν οδηγία, η προθεσμία μεταφοράς της οποίας δεν έχει ακόμα λήξει.

25. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να διαπιστώσει τα πραγματικά περιστατικά ή να κρίνει τη νομιμότητα της κρατήσεως του S. S. Kadzoev και τις συναφείς διαδικασίες, οι οποίες εξάλλου έχουν προσβληθεί και ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου⁶. Αντιθέτως, πρέπει απλώς να απαντήσει λυσιτελώς, ενόψει της διαφοράς της κύριας δίκης, στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν και τα οποία αφορούν την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου.

26. Κατόπιν τούτου, θα εξετάσω στη συνέχεια τα προδικαστικά ερωτήματα ακολουθώντας, κατ' αρχή, τη σειρά με την οποία έχουν υποβληθεί. Εντούτοις, κρίνεται χρήσιμο να εξεταστούν από κοινού το δεύτερο σκέλος του πρώτου ερωτήματος και το δεύτερο ερώτημα, δεδομένου ότι αφορούν και τα δύο περιπτώσεις αναστολής της εκτελέσεως αποφάσεως απομακρύνσεως.

27. Θα πρέπει, εντούτοις, να εξεταστεί, προηγουμένως, το ζήτημα του παραδεκτού

A — *Επί του παραδεκτού*

28. Κατ' αρχάς, θα πρέπει να υπομνησθεί ότι, σύμφωνα με πάγια νομολογία, απόκειται στο εθνικό δικαστήριο που έχει επιληφθεί διαφοράς να εκτιμήσει τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Κατά συνέπεια, τα υποβαλλόμενα ερωτήματα, εφόσον αφορούν την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, απολαύουν τεκμηρίου λυσιτέλειας και το Δικαστήριο υποχρεούται κατ' αρχήν να τα εξετάσει⁷.

29. Κατά πάγια νομολογία, δεν είναι δυνατόν να προβληθεί άρνηση απαντήσεως σε προδικαστικό ερώτημα εθνικού δικαστηρίου παρά μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου την οποία ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το

5 — Βλ. με ανάλογη επιχειρηματολογία, για παράδειγμα, αποφάσεις της 18ης Νοεμβρίου 1999, C-107/98, Teckal (Συλλογή 1999, σ. I-8121, σκέψεις 31, 34, 39), της 7ης Ιουνίου 2007, C-222/05 έως C-225/05, van der Weerd κ.λπ. (Συλλογή 2007, σ. I-4233, σκέψεις 22 και 23), και της 15ης Νοεμβρίου 2007, C-162/06, International Mail Spain (Συλλογή 2007, σ. I-9911, σκέψη 24).

6 — Said Shamilovich Kadzoev κατά Βουλγαρία, καταγγελία που κατατέθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2007.

7 — Βλ., με ανάλογη επιχειρηματολογία, αποφάσεις της 24ης Ιουνίου 2008, C-188/07, Commune de Mesquer (Συλλογή 2008, σ. I-4501, σκέψη 30), της 1ης Απριλίου 2004, C-286/02, Bellio F.lli Srl (Συλλογή 2004, σ. I-3465, σκέψη 27), της 15ης Ιουνίου 2006, C-393/04 και C-41/05, Air Liquide Industries Belgium (Συλλογή 2006, σ. I-5293, σκέψη 24 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμα όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν⁸.

30. Κατά την άποψή μου, καμία από αυτές τις προϋποθέσεις δεν συντρέχει εν προκειμένω. Ειδικότερα, δεν προκύπτει προδήλως ότι τα ερωτήματα που υποβλήθηκαν δεν είναι λυσιτελή σε σχέση με την απόφαση που καλείται να εκδώσει το αιτούν δικαστήριο, έστω και αν η προθεσμία μεταφοράς της οδηγίας περί της επιστροφής δεν έχει ακόμα λήξει όταν το αιτούν δικαστήριο κλήθηκε να εξετάσει τη νομιμότητα της κρατήσεως του S. S. Kadzoev.

31. Κατ' αρχάς, δεν αμφισβητείται ότι η οδηγία αυτή, σύμφωνα με το άρθρο 22, αρχίζει να ισχύει την εικοστή ημέρα μετά τη δημοσίευσή της στην Επίσημη Εφημερίδα, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 24 Δεκεμβρίου 2008. Με άλλα λόγια, η οδηγία άρχισε να ισχύει στις 13 Ιανουαρίου 2009.

32. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, μολοντί ασφαλώς δεν μπορεί να προσαφθεί στα κράτη μέλη προς τα οποία απευθύνεται η οδηγία ότι δεν τη μετέφεραν στη νομοθεσία τους πριν λήξει η προθεσμία μεταφοράς, τα κράτη μέλη πρέπει, εντούτοις, να απέχουν από τη θέσπιση διατάξεων ικανών να θέσουν σοβαρά σε κίνδυνο την

υλοποίηση του επιδιωκόμενου από την οδηγία αυτή αποτελέσματος⁹.

33. Το Δικαστήριο έχει επίσης διευκρινίσει ότι αυτή η υποχρέωση αποχής επιβάλλεται σε όλες τις αρχές των περιών πρόκειται κρατών μελών, περιλαμβανομένων των εθνικών δικαστηρίων. Κατά συνέπεια, από την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος μιας οδηγίας τα δικαστήρια των κρατών μελών οφείλουν, στο μέτρο του δυνατού, να μην ερμηνεύουν το εσωτερικό δίκαιο κατά τρόπο που θα διακύβευε σοβαρά, μετά τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς, την επίτευξη του σκοπού της¹⁰.

34. Συναφώς, στην κρινόμενη υπόθεση επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι, κατά την άποψη του αιτούντος δικαστηρίου, οι νομοθετικές διατάξεις με τις οποίες τροποποιήθηκε ο νόμος για τους αλλοδαπούς πρέπει να θεωρηθεί ότι αποτελούν την επίσημη μεταφορά της οδηγίας περί της επιστροφής στη βουλγαρική νομοθεσία.

35. Πράγματι, αν το εθνικό δικαστήριο ερμήνευε και εφάρμοζε τον εν λόγω νόμο μεταφοράς κατά τρόπο αντίθετο προς την εν λόγω οδηγία, και ιδίως προς τις διατάξεις της

8 — Βλ., με ανάλογη επιχειρηματολογία, προαναφερθείσα απόφαση van der Weerd κ.λπ. (σκέψη 22 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), και απόφαση της 13ης Μαρτίου 2001, C-379/98, PreussenElektra (Συλλογή 2001, σ. 1-2099, σκέψη 39).

9 — Βλ. αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 1997, C-129/96, Inter-Environnement Wallonie (Συλλογή 1997, σ. 1-7411, σκέψη 45), της 8ης Μαΐου 2003, C-14/02, ATRAL (Συλλογή 2003, σ. 1-4431, σκέψη 58), και της 22ας Νοεμβρίου 2005, C-144/04, Mangold (Συλλογή 2005, σ. 1-9981, σκέψη 67).

10 — Βλ., ιδίως, απόφαση της 4ης Ιουλίου 2006, C-212/04, Αδενέλερ κ.λπ. (Συλλογή 2006, σ. 1-6057, σκέψεις 122 και 123), και της 23ης Απριλίου 2009, C-261/07 και C-299/07, VTB-VAB κ.λπ. (Συλλογή 2009, σ. 1-2949, σκέψη 39).

που αφορούν τον επιτρεπόμενο χρόνο κρατήσεως δημιουργώντας έτσι προηγούμενο, θα υπήρχε κίνδυνος να διακυβευτεί σοβαρά η υλοποίηση του επιδιωκόμενου από την οδηγία αυτή αποτελέσματος, μετά τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς.

36. Συνεπώς, δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε τα προδικαστικά ερωτήματα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η ερμηνεία και η εφαρμογή του νόμου για τους αλλοδαπούς θα είναι σύμφωνη με την οδηγία περί της επιστροφής, τηρώντας έτσι την υποχρέωση αποχής κατά την έννοια της νομολογίας που απορρέει από την προαναφερθείσα απόφαση Inter-Environnement Wallonie, η αιτούμενη ερμηνεία της εν λόγω οδηγίας πρέπει να θεωρηθεί λυσιτελής προκειμένου να κρίνει το αιτούν δικαστήριο την υπόθεση επί της οποίας καλείται να αποφανθεί¹¹.

37. Ασφαλώς τίθεται το ερώτημα αν πρέπει να θεωρηθεί παραδεκτό και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα σχετικά με το άρθρο 15, παράγραφος 4, της οδηγίας περί της επιστροφής, το οποίο, σύμφωνα με τη διάταξη περί παραπομπής, δεν έχει μεταφερθεί στην εθνική νομοθεσία.

38. Φρονώ, εντούτοις, ότι και το ερώτημα αυτό πρέπει να θεωρηθεί παραδεκτό.

39. Συναφώς, πρώτον, αμφιβάλλω αν η εν λόγω παράγραφος 4 μπορεί να αναλυθεί μεμονωμένα, ανεξάρτητα από τις υπόλοιπες διατάξεις του άρθρου 15, το οποίο διέπει την κράτηση ενόψει απομακρύνσεως.

40. Πράγματι, το άρθρο 15, παράγραφος 4, καθόσον ορίζει ότι η κράτηση παύει να δικαιολογείται και το πρόσωπο απολύεται αμέσως όταν προκύπτει ότι δεν υφίσταται πλέον λογικά προοπτική απομακρύνσεως ή όταν παύουν να ισχύουν οι όροι της κρατήσεως τους οποίους προβλέπει η παράγραφος 1 του ίδιου άρθρου, δεν αποτελεί παρά αντανάκλαση του κανόνα ο οποίος τίθεται με τις υπόλοιπες παραγράφους του άρθρου 15 –και ιδίως με τις παραγράφους 1 και 5– και σύμφωνα με τον οποίο η κράτηση πρέπει να είναι όσο το δυνατόν συντομότερη και μπορεί να συνεχίζεται μόνον εφόσον πληρούνται οι προβλεπόμενοι γι' αυτήν όροι. Εξάλλου, ο κανόνας αυτός αποτελεί έκφραση της αρχής της αναλογικότητας, την οποία υπενθυμίζει η δέκατη έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας περί της επιστροφής¹².

41. Αν υποθεθεί ότι οι υπόλοιπες διατάξεις του άρθρου 15 της οδηγίας περί της επιστροφής έχουν μεταφερθεί ουσιαστικά στη βουλγαρική νομοθεσία, είναι δύσκολο να υποστηριχθεί ότι δεν έχει μεταφερθεί η παράγραφος 4 του ίδιου άρθρου. Στην πραγματικότητα, το ίδιο το αιτούν δικαστήριο αναφέρει ότι το πεδίο εφαρμογής αυτής της διατάξεως προκύπτει από το άρθρο 44, παράγραφος 8, του νόμου για τους αλλοδαπούς.

11 — Βλ., συναφώς, προαναφερθείσα απόφαση VTB-VAB κ.λπ. (σκέψη 40).

12 — Βλ. επίσης κατωτέρω, σημεία 50 έως 52.

42. Εν πάση περιπτώσει, δεύτερον, δεν πρέπει να λησμονείται ότι οι υποχρεώσεις που επιβάλλονται στα κράτη μέλη μέχρι τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς οδηγίας σύμφωνα με τη νομοθεσία που απορρέει από την προαναφερθείσα απόφαση Inter-Environnement Wallonie, συμπεριλαμβανομένης της υποχρέωσης όλων των εθνικών δικαστηρίων να λαμβάνουν υπόψη, κατά την ερμηνεία του εσωτερικού δικαίου, μια τέτοια οδηγία, απορρέουν από την υποχρέωση να διασφαλιστεί η επίτευξη του επιδιωκόμενου από την οδηγία αποτελέσματος μετά την παρέλευση της προθεσμίας μεταφοράς της¹³.

43. Κατά συνέπεια, και αν ακόμη υποθεθεί ότι ο νόμος με τον οποίο μεταφέρθηκε η οδηγία περί της επιστροφής στη βουλγαρική νομοθεσία παρουσιάζει πραγματικό κενό όσον αφορά τη μεταφορά του άρθρου 15, παράγραφος 4, της εν λόγω οδηγίας, το κατά πόσον αυτή η απουσία μεταφοράς και μια συναφής απόφαση εθνικού δικαστηρίου αντίθετη προς την οδηγία διακυβεύει το επιδιωκόμενο από την οδηγία αποτέλεσμα εξαρτάται σε τελική ανάλυση από τις συγκεκριμένες περιστάσεις κάθε υποθέσεως. Αν μπορεί να θεωρηθεί ότι οι επίδικες διατάξεις συνιστούν, παρά το προαναφερθέν κενό, οριστική μεταφορά της οδηγίας από τις

εθνικές αρχές, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι γεννάται τέτοιος κίνδυνος. Αν, αντιθέτως, το άρθρο 15, παράγραφος 4, της οδηγίας περί της επιστροφής δεν έχει ακόμα μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο κατά τον χρόνο διεξαγωγής της κύριας δίκης διότι ο Βούλγαρος νομοθέτης έχει αποφασίσει να θέσει σταδιακά σε εφαρμογή την οδηγία και είχε την πρόθεση να μεταφέρει τη συγκεκριμένη αυτή διάταξη σε μεταγενέστερο χρόνο, πριν την παρέλευση της προθεσμίας μεταφοράς, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η μη μεταφορά της διατάξεως αυτής ή μια ερμηνεία της εφαρμοστέας νομοθεσίας που δεν συνάδει προς τη διάταξη αυτή διακυβεύει κατ' ανάγκη το επιδιωκόμενο από την οδηγία αποτέλεσμα¹⁴.

44. Ασφαλώς, στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να αποφανθεί οριστικά όσον αφορά το σημείο αυτό. Εντούτοις, πρέπει να επισημανθεί ότι από την απόφαση περί παραπομπής δεν προκύπτει ότι μελετάται η συγκεκριμένη μεταφορά του άρθρου 15, παράγραφος 4, της οδηγίας περί της επιστροφής. Επιπλέον, η Βουλγαρική Κυβέρνηση δήλωσε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι θεωρεί ότι η εν λόγω διάταξη έχει μεταφερθεί στη βουλγαρική νομοθεσία, πράγμα που δεν επιτρέπει την προσδοκία ότι θα θεσπιστούν περαιτέρω ειδικά μέτρα μεταφοράς πριν την παρέλευση της σχετικής προθεσμίας.

45. Κατά συνέπεια, δεν προκύπτει, ή εν πάση περιπτώσει δεν είναι πρόδηλο, ότι η ερμηνεία της εν λόγω διατάξεως η οποία ζητείται με το

13 — Βλ., με ανάλογη επιχειρηματολογία, προαναφερθείσα απόφαση Inter-Environnement Wallonie (σκέψεις 40 και 44). Μέρος της θεωρίας υποστηρίζει την άποψη ότι τα εθνικά δικαστήρια υποχρεούνται πάντα να ερμηνεύουν τις εθνικές διατάξεις, στο μέτρο του δυνατού, σύμφωνα με οδηγία της οποίας η προθεσμία μεταφοράς δεν έχει ακόμα λήξει κατά τον χρόνο της κύριας δίκης, εφόσον πρόκειται για εθνικές διατάξεις που έχουν θεσπιστεί ειδικά για τη μεταφορά της εν λόγω οδηγίας. Όμως, και αν ακόμη υποθεθεί ότι η νομολογία του Δικαστηρίου περιέχει ανάλογες ενδείξεις (βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 15ης Μαρτίου 2001, C-165/98, Mazzoleni, Συλλογή 2001, σ. I-2189, σκέψη 17, και της 8ης Οκτωβρίου 1987, 80/86, Kolpinghuis Nijmegen, Συλλογή 1987, σ. 3969, σκέψη 12 σε συνδυασμό με τις σκέψεις 15 και 16), το Δικαστήριο δεν έχει ταχθεί ρητώς μέχρι σήμερα, εξ όσον γνωρίζω, υπέρ μιας τέτοιας γενικής υποχρέωσης σύμφωνης ερμηνείας πριν τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς οδηγίας. Συνεπώς, στην κρινόμενη υπόθεση, δεν μένει παρά να εξεταστούν οι πιθανές συνέπειες οδηγίας πριν τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς της σε συνάρτηση με την υποχρέωση αποχής την οποία επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια η νομολογία Inter-Environnement Wallonie.

14 — Βλ., με ανάλογη επιχειρηματολογία, προαναφερθείσα απόφαση Inter-Environnement Wallonie (σκέψεις 46 έως 49).

τρίτο προδικαστικό ερώτημα είναι αλυσι-τελής σε σχέση με τη διαφορά της κύριας δίκης¹⁵.

B — *Επί της ουσίας*

1. Επί του πρώτου σκέλους του πρώτου ερωτήματος

46. Υπ' αυτές τις συνθήκες, φρονώ ότι πρέπει να δοθούν απαντήσεις σε όλα τα ερωτήματα που έθεσε το *Administrativen sad Sofia-grad*.

48. Θα πρέπει, καταρχήν, να αναφερθούν συνοπτικά οι όροι τους οποίους προβλέπει η οδηγία περί της επιστροφής σχετικά με τον χρόνο κρατήσεως ενόψει απομακρύνσεως.

47. Τέλος, θα πρέπει να προστεθεί ότι, κατά την εξέταση της παρούσας αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, δεν θα πρέπει να δημιουργηθεί σύγχυση μεταξύ των διαφόρων προβλημάτων διαχρονικής εφαρμογής τα οποία τίθενται. Κατά τη γνώμη μου, πρέπει να γίνει σαφής διάκριση μεταξύ, αφενός, του προεκτεθέντος ζητήματος, όσον αφορά το κατά πόσον το εθνικό δικαστήριο είναι υποχρεωμένο, προκειμένου να εκδώσει απόφαση για την κύρια δίκη, να λάβει υπόψη την οδηγία περί της επιστροφής πριν καν παρέλθει η προθεσμία μεταφοράς της και, αφετέρου, του ουσιαστικού ζητήματος το οποίο αποτελεί το αντικείμενο του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος και αφορά το κατά πόσον το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής επιβάλλει να συνυπολογιστεί στη διάρκεια της κρατήσεως και ο χρόνος που διανύθηκε πριν την έναρξη ισχύος της νομοθεσίας για τη μεταφορά της εν λόγω οδηγίας. Το τελευταίο αυτό πρόβλημα θα τεθεί και σε δίκες με αντικείμενο τη νομιμότητα κρατήσεως, οι οποίες θα διεξαχθούν μετά την παρέλευση της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας περί της επιστροφής.

49. Με το άρθρο 15, παράγραφος 5, της οδηγίας περί της επιστροφής, ο κοινοτικός νομοθέτης όρισε τη μέγιστη διάρκεια της κρατήσεως ενόψει απομακρύνσεως σε έξι μήνες. Δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 6, της εν λόγω οδηγίας, τα κράτη μέλη μπορούν να παρατείνουν το χρονικό αυτό διάστημα για άλλους 12 μήνες κατ' ανώτατο όριο, για λόγους που άπτονται της αρνήσεως συνεργασίας του συγκεκριμένου υπηκόου της τρίτης χώρας ή των καθυστερήσεων στη λήψη των αναγκαίων εγγράφων από τρίτες χώρες. Κατά συνέπεια, ο μέγιστος χρόνος κρατήσεως δεν μπορεί, σύμφωνα με αυτή την οδηγία, να υπερβαίνει συνολικά τους 18 μήνες.

50. Θα πρέπει, εντούτοις, να επισημανθεί ότι οι προβλεπόμενες με τις διατάξεις αυτές προθεσμίες οριοθετούν απλώς τα απόλυτα εξωτερικά όρια του χρόνου κρατήσεως. Όπως προκύπτει, ιδίως, από το γράμμα του άρθρου 15, παράγραφοι 1 και 5, της οδηγίας περί της επιστροφής, η κράτηση πριν από την απομάκρυνση πρέπει να έχει τη μικρότερη δυνατή διάρκεια και διατηρείται μόνο καθόσον χρόνο η διαδικασία απομακρύνσεως

15 — Βλ., ανωτέρω, σημείο 30.

εξελίσσεται και εκτελείται με τη δέουσα επιμέλεια. Επιπλέον, η κράτηση παύει όταν παύουν να πληρούνται οι όροι που προβλέπονται γι' αυτή ή όταν δεν υφίσταται πλέον λογικά προοπτική απομακρύνσεως.

51. Οι απαιτήσεις αυτές αποτελούν, όπως επεσήμανα ανωτέρω, έκφραση της αρχής της αναλογικότητας η οποία εφαρμόζεται στην κράτηση και περιορίζει τη διάρκειά της, όπως αναφέρεται και στη δέκατη έκτη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω οδηγίας.

52. Τέλος, προκύπτει και από τα ανθρωπίνια δικαιώματα, τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου, την τήρηση των οποίων διασφαλίζει το Δικαστήριο¹⁶, και ιδίως από το δικαίωμα στην ελευθερία, το οποίο εγγυάται το άρθρο 5 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ότι ο χρόνος κρατήσεως ενόψει απομακρύνσεως δεν μπορεί να υπερβαίνει το εύλογο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού. Ειδικότερα, όπως ορθώς επεσήμανε σχετικώς ο S. S. Kadzoev, η αναγκαστική παραμονή του εν αναμονή της απομακρύνσεώς του —η οποία ασφαλώς πρέπει να χαρακτηριστεί «κράτηση» κατά την έννοια της οδηγίας περί της επιστροφής— συνιστά στέρηση της ελευθερίας κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου, στην οποία συνεπώς εφαρμόζεται η απαίτηση αιτιολογίας που θεμελιώνεται στο άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της εν λόγω Συμβά-

σεως για την κράτηση προσώπου εναντίον του οποίου εκκρεμεί διαδικασία απελάσεως ή εκδόσεως. Συναφώς, μολοντί η Σύμβαση αυτή δεν προβλέπει απόλυτο όριο του χρόνου κρατήσεως ενόψει απελάσεως/απομακρύνσεως, από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προκύπτει ότι οι εθνικές αρχές πρέπει να ενεργούν με την αναγκαία επιμέλεια ώστε να διασφαλίζουν ότι η διάρκεια μιας τέτοιας κρατήσεως είναι η συντομότερη δυνατή. Αν, αντιθέτως, η διαδικασία δεν εκτελείται με τη δέουσα επιμέλεια, η κράτηση δεν δικαιολογείται πλέον κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 1, στοιχείο στ', της εν λόγω Συμβάσεως¹⁷.

53. Κατά συνέπεια, ενόψει των απαιτήσεων που τάσσει το άρθρο 15 της οδηγίας περί της επιστροφής, η κράτηση ενός προσώπου ενόψει της απομακρύνσεώς του πρέπει να παύει το συντομότερο δυνατό, καθίσταται δε παράνομη αφής στιγμής παύουν να συντρέχουν οι «ουσιαστικοί» όροι της κρατήσεως τους οποίους προβλέπει το ίδιο άρθρο —μεταξύ άλλων, η διαδικασία απομακρύνσεως να εξελίσσεται και να εκτελείται με τη δέουσα επιμέλεια και να υπάρχει λογικά προοπτική απομακρύνσεως— ή, εν πάση περιπτώσει, μετά τη συμπλήρωση του μέγιστου χρόνου κρατήσεως, ο οποίος υπολογίζεται σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας αυτής.

16 — Βλ. με ανάλογη επιχειρηματολογία, για παράδειγμα, αποφάσεις της 18ης Ιουνίου 1991, C-260/89, EPT (Συλλογή 1991, σ. I-2925, σκέψη 41), και της 18ης Δεκεμβρίου 1997, C-309/96, Annibaldi (Συλλογή 1997, σ. I-7493, σκέψη 12). Επίσης, σύμφωνα με την πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας περί της επιστροφής, η οδηγία αυτή θεσπίζει τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες που εφαρμόζονται «σύμφωνα με τα θεμελιώδη δικαιώματα, ως γενικές αρχές του κοινοτικού και του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των υποχρεώσεων προστασίας των προσφύγων και των υποχρεώσεων για τα ανθρωπίνια δικαιώματα».

17 — Βλ. με ανάλογη επιχειρηματολογία, ιδίως, αποφάσεις του ΕΔΔΑ, Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου, της 15ης Νοεμβρίου 1996, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-V, § 113, και Mikolenko κατά Εσθονίας, της 8ης Οκτωβρίου 2009, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμα στο *Recueil des arrêts et décisions*, §§ 59 έως 61. Βλ., επίσης, αρχή αριθ. 7 των «Είκοσι κατευθυντηρίων αρχών σχετικά με την αναγκαστική επιστροφή» που εγκρίθηκαν στις 4 Μαΐου 2005 από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, καθώς και τα σχόλια σχετικά με τις αρχές αυτές, τα οποία εκπόνησε η ειδική επιτροπή εμπειρογνομόνων για τις νομικές πτυχές του εδαφικού ασύλου, των προσφύγων και των απατρίδων (Comité ad hoc d'experts sur les aspects juridiques de l'asile territorial, des réfugiés et des apatrides — CAHAR) και τα οποία δημοσιεύθηκαν τον Σεπτέμβριο του 2005, σχόλιο για την κατευθυντήρια αρχή αριθ. 7.

54. Στο πλαίσιο της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο καλείται να κρίνει τη νομιμότητα και τη συνέχιση της κρατήσεως ενόψει απομακρύνσεως του S. S. Kadzoev επί τη βάσει, μεταξύ άλλων, του άρθρου 44, παράγραφος 8, του νόμου για τους αλλοδαπούς, όπως ισχύει, το οποίο εξασφαλίζει τη μεταφορά στη βουλγαρική νομοθεσία του άρθρου 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής από τις 18 Μαΐου 2009.

55. Δεδομένου ότι ο νόμος περί μεταφοράς δεν περιέχει μεταβατικές διατάξεις σχετικά με τις προϋποθέσεις διαχρονικής εφαρμογής, καθώς και ότι δεν προβλέπεται ότι ο νόμος έχει αναδρομική ισχύ, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να πληροφορηθεί, με το πρώτο σκέλος του πρώτου ερωτήματος, αν, για την έκδοση αποφάσεως σχετικά με τον νόμιμο χρόνο κρατήσεως, υποχρεούται να λάβει υπόψη νομικά γεγονότα και συγκεκριμένα περιόδους κρατήσεως, προγενέστερα της ενάρξεως ισχύος των διατάξεων περί μεταφοράς του άρθρου 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής ή, αντιθέτως, αν πρέπει να εκτιμήσει τη νόμιμη διάρκεια της κρατήσεως λαμβάνοντας υπόψη αποκλειστικά και μόνο γεγονότα και περιόδους κρατήσεως μεταγενέστερα της ημερομηνίας αυτής.

56. Συναφώς, θα πρέπει, πρώτον, να υπομνησθούν οι αρχές τις οποίες ακολουθεί το Δικαστήριο όσον αφορά τις διαχρονικές συνέπειες των νομικών κανόνων.

57. Μολοντί η αρχή της ασφαλείας δικαίου δεν επιτρέπει την αναδρομική εφαρμογή ενός

κανόνα¹⁸, η αρχή αυτή δεν μπορεί, κατά πάγια νομολογία, να επεκταθεί τόσο ώστε να παρακωλύει, κατά γενικό τρόπο, την εφαρμογή του νέου κανόνα στα μελλοντικά αποτελέσματα καταστάσεων που γεννήθηκαν υπό το κράτος του παλαιότερου κανόνα¹⁹.

58. Συνεπώς, το Δικαστήριο έχει καθιερώσει με πάγια νομολογία την αρχή ότι ένας νέος κανόνας εφαρμόζεται πάραυτα στα μελλοντικά αποτελέσματα μιας κατάστασης που γεννήθηκε υπό το κράτος του παλαιότερου κανόνα²⁰.

59. Αντιθέτως, εφόσον πρόκειται για καταστάσεις ή δικαιώματα που έχουν διαμορφωθεί πριν την έναρξη ισχύος ουσιαστικών κανόνων, οι κανόνες αυτοί πρέπει να ερμηνεύονται, προκειμένου να διασφαλίζεται η τήρηση των αρχών της ασφαλείας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, ως μη καταλαμβανόμενες καταστάσεις που έχουν διαμορφωθεί πριν την έναρξη ισχύος τους παρά μόνο στον βαθμό που προκύπτει σαφώς από το γράμμα, τους σκοπούς ή την οικονομία τους ότι πρέπει να τους αναγνωρισθεί παρόμοια ισχύς²¹. Αντιθέτως, οι κανόνες διαδικασίας θεωρείται γενικά ότι εφαρμόζονται επί όλων των διαφορών που εκκρεμούν

18 — Βλ. με ανάλογη επιχειρηματολογία, για παράδειγμα, απόφαση της 6ης Ιουλίου 2006, C-154/05, Kersbergen-Lap και Dams-Schipper (Συλλογή 2006, σ. I-6249, σκέψη 42).

19 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2008, C-334/07 P, Επιτροπή κατά Freistaat Sachsen (Συλλογή 2008, σ. I-9465, σκέψη 43).

20 — Βλ., με ανάλογη επιχειρηματολογία, αποφάσεις της 10ης Ιουλίου 1986, 270/84, Licata κατά ΟΚΕ (Συλλογή 1986, σ. 2305, σκέψη 31), της 29ης Ιουνίου 1999, C-60/98, Butterfly Music (Συλλογή 1999, σ. I-3939, σκέψη 24), και της 29ης Ιανουαρίου 2002, C-162/00, Pokrzepłowicz-Meyer (Συλλογή 2002, σ. I-1049, σκέψη 50).

21 — Βλ., με ανάλογη επιχειρηματολογία, προαναφερθείσα απόφαση Pokrzepłowicz-Meyer (σκέψη 49).

κατά το χρονικό σημείο κατά το οποίο τίθενται σε ισχύ²².

είναι μεταγενέστερη της ενάρξεως ισχύος του νόμου μεταφοράς.

60. Στη συνέχεια, θα πρέπει να αναλυθεί περαιτέρω η κρινόμενη υπόθεση υπό το πρίσμα των εν λόγω αρχών.

61. Θα πρέπει να επισημανθεί, κατ' αρχάς, ότι η πραγματική κατάσταση που αποτελεί το αντικείμενο της κύριας δίκης, δηλαδή η κράτηση του S. S. Kadzoev, δεν μπορεί να θεωρηθεί, μολονότι ανάγεται σε χρόνο προγενέστερο της ενάρξεως ισχύος του νόμου με τον οποίο μεταφέρθηκε η οδηγία περί της επιστροφής στη βουλγαρική νομοθεσία, ως κατάσταση η οποία έχει διαμορφωθεί πριν την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου και στην οποία ο νόμος εφαρμόζεται «αναδρομικά». Πρόκειται μάλλον για κατεξοχήν συνεχή κατάσταση που άρχισε στο παρελθόν, αλλά συνεχίζεται κατά τον χρόνο της κυρίας δίκης. Η εφαρμογή στη συγκεκριμένη περίπτωση της οδηγίας περί της επιστροφής, μέσω του νόμου με τον οποίο μεταφέρθηκε, προκειμένου να κριθεί η νομιμότητα και η πιθανή παράταση της κρατήσεως του S. S. Kadzoev εμπίπτει στην προαναφερθείσα γνωστή αρχή την οποία έχει διαμορφώσει το Δικαστήριο και σύμφωνα με την οποία οι νέοι κανόνες εφαρμόζονται πάραυτα στις εκκρεμείς καταστάσεις²³.

62. Ανεξαρτήτως αυτού, μένει να διαπιστωθεί αν η νομιμότητα της κρατήσεως μπορεί να εξεταστεί μόνο στο μέτρο που

63. Δεν νομίζω ότι είναι δυνατόν να γίνει ένας τέτοιος διαχωρισμός του χρόνου κρατήσεως για τον σκοπό της εφαρμογής των κανόνων περί χρόνου κρατήσεως οι οποίοι θεσπίστηκαν με την οδηγία περί της επιστροφής.

64. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί, πρώτον, ότι ο μέγιστος χρόνος κρατήσεως τον οποίο προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής αποτελεί μέρος ενός συνόλου κανόνων σκοπός των οποίων είναι να διασφαλίσουν ότι η κράτηση θα είναι αναλογική, δηλαδή ότι η διάρκειά της θα είναι όσο το δυνατόν μικρότερη και, εν πάση περιπτώσει, δεν θα υπερβαίνει τον προβλεπόμενο χρόνο των 6 ή, ενδεχομένως, των 18 μηνών²⁴. Συνεπώς, σε μια υπόθεση όπως η κρινόμενη, όπου χρειάζεται ουσιαστικά να εξακριβωθεί αν ο χρόνος κρατήσεως είναι εύλογος και αν δικαιολογείται η συνέχιση της κρατήσεως, δεν μπορεί παρά να ληφθεί υπόψη το σύνολο του πραγματικού χρόνου κρατήσεως. Φρονώ ότι είναι το λιγότερο αυθαίρετο να αγνοούνται, στο πλαίσιο της εξετάσεως του χρόνου κρατήσεως, ορισμένες περιόδους για τον λόγο ότι είναι προγενέστερες της ενάρξεως ισχύος του νόμου για τη μεταφορά. Μια τέτοια ερμηνεία των απαιτήσεων που θέτει η οδηγία περί της επιστροφής θα οδηγούσε ασφαλώς στο αποτέλεσμα να μπορεί ένα εθνικό δικαστήριο να κρίνει αναλογική, με άλλα λόγια δικαιο-

22 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 6ης Ιουλίου 1993, C-121/91 και C-122/91, CT Control (Rotterdam) BV (Συλλογή 1993, σ. I-3873, σκέψη 22).

23 — Βλ. προαναφερθείσα απόφαση Pokrzeptowicz-Meyer (σκέψη 52).

24 — Βλ. συναφώς, ανωτέρω, σημεία 49 έως 53.

λογημένη, βάσει του νόμου για τη μεταφορά, τη συνέχιση της κρατήσεως ενόψει της απομακρύνσεως προσώπου, μολονότι η κράτησή του είναι παρατεταμένη, πράγμα το οποίο δεν νομίζω ότι μπορεί να γίνει δεκτό.

65. Πράγματι, θα πρέπει, δεύτερον, να τεθεί το ερώτημα ποιος είναι ο ουσιαστικός σκοπός τον οποίον επιδιώκουν οι μέγιστοι χρόνοι κρατήσεως τους οποίους προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής. Σκοπός, δηλαδή, των διατάξεων αυτών είναι ουσιαστικά να επιβάλουν ότι, αφής στιγμής μεταφερθούν στο εθνικό δίκαιο και σε περίπτωση που η κράτηση έχει ήδη αρχίσει, η κράτηση μπορεί να παραταθεί μόνο για μέγιστο χρόνο 18 επιπλέον μηνών, ανεξαρτήτως του χρόνου κρατήσεως που έχει διανυθεί προηγουμένως ή, αντιθέτως, πρέπει να θεωρηθεί ότι προβλέπουν τον μέγιστο αποδεκτό χρόνο κρατήσεως υπό την έννοια ότι «ουδείς μπορεί να κρατηθεί ενόψει απομακρύνσεως για περισσότερο από 18 μήνες», έτσι ώστε αν ένα πρόσωπο κρατείται κατά την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος του νόμου μεταφοράς του κανόνα αυτού στην εθνική νομοθεσία, για παράδειγμα, ήδη επί τρεις μήνες, η κράτησή του δεν μπορεί να παραταθεί για περισσότερο από 15 μήνες κατ' ανώτατο όριο, ενώ ένα πρόσωπο το οποίο κατά την ημερομηνία αυτή κρατείται επί περισσότερους από 18 μήνες, δηλαδή για διάστημα που υπερβαίνει τον μέγιστο χρόνο, πρέπει να απολυθεί αμέσως;

66. Κατά τη γνώμη μου, είναι σαφές ότι πρέπει να προκριθεί η τελευταία αυτή ερμηνεία, υπό το πρίσμα του σκοπού τον οποίο επιδιώκουν οι διατάξεις που διέπουν τον καθορισμό του μέγιστου χρόνου κρατήσεως ενόψει απομακρύνσεως και ο οποίος είναι, μεταξύ άλλων, η διασφάλιση του θεμελιώδους δικαιώματος του ενδιαφερομένου στην ελευ-

θερία, κάθε εξαίρεση από το οποίο υπόκειται σε αυστηρούς όρους.

67. Ενόψει των προεκτεθέντων, προτείνω να δοθεί στο πρώτο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, η απάντηση ότι, για τον υπολογισμό του νόμιμου χρόνου κρατήσεως και τη συνέχιση της κρατήσεως βάσει νόμου με τον οποίο μεταφέρθηκε στην εθνική νομοθεσία το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής, θα πρέπει να συνυπολογιστεί ο πραγματικός χρόνος αυτής της κρατήσεως, συμπεριλαμβανομένων δηλαδή των περιόδων κρατήσεως που είναι προγενέστερες της ενάρξεως ισχύος του νόμου μεταφοράς.

2. Επί του δευτέρου σκέλους του πρώτου ερωτήματος και επί του δεύτερου ερωτήματος

68. Τα ερωτήματα αυτά αφορούν τη λήψη υπόψη, κατά τον υπολογισμό του χρόνου κρατήσεως που προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής, των περιόδων κρατήσεως κατά τις οποίες είχε ανασταλεί η εκτέλεση της αποφάσεως απομακρύνσεως.

69. Θα εξετάσω, πρώτον, το δεύτερο ερώτημα, το οποίο αφορά την αναστολή αποφάσεως για απομάκρυνση λόγω ασκήσεως ένδικης προσφυγής κατά της αποφάσεως αυτής και, στη συνέχεια, την κάπως ειδικότερη περίπτωση της αναστολής λόγω

της κινήσεως διαδικασίας χορηγήσεως ασύλου, την οποία αφορά το δεύτερο σκέλος του πρώτου ερωτήματος. Θα πρέπει να προστεθεί, καταρχάς, ότι, και στις δύο περιπτώσεις, η ανάλυση θα πρέπει να βασιστεί στο γεγονός ότι, σύμφωνα με την απόφαση περί παραπομπής, ο συγκεκριμένος υπήκοος τρίτης χώρας, δηλαδή ο S. S. Kadzoev, όχι μόνο παρέμεινε στο ίδιο κέντρο κρατήσεως κατά τις περιόδους αναστολής της επίδικης αποφάσεως απομακρύνσεως, αλλά συνεχίζει να βρίσκεται εκεί δυνάμει διαταγής αναγκαστικής παραμονής (κρατήσεως).

με μάλλον απόλυτους όρους ότι κάθε κράτος μέλος καθορίζει περιορισμένη περίοδο κρατήσεως, «η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει το εξάμηνο». Από το γράμμα του άρθρου 15, παράγραφος 6, της ίδιας οδηγίας, προκύπτει σαφώς ότι το χρονικό αυτό διάστημα μπορεί να παρατείνεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και, εν πάση περιπτώσει, μόνο για περίοδο που δεν υπερβαίνει δώδεκα ακόμα μήνες.

70. Πρέπει, καταρχάς, να υπομνησθεί ότι, στον βαθμό που η αναγκαστική κράτηση συνιστά στέρηση της ελευθερίας, οι περιστάσεις υπό τις οποίες επιτρέπεται πρέπει να ερμηνεύονται στενά, εφόσον πρόκειται για εξαίρεση από μια θεμελιώδη εγγύηση της ατομικής ελευθερίας²⁵.

71. Πρέπει να επισημανθεί, στη συνέχεια, ότι από το γράμμα του άρθρου 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής δεν προκύπτει κανένα στοιχείο που να επιτρέπει το συμπέρασμα ότι ορισμένες περίοδοι κρατήσεως ενόψει απομακρύνσεως δεν πρέπει να συνυπολογίζονται στον μέγιστο χρόνο κρατήσεως που προβλέπουν οι εν λόγω διατάξεις λόγω της αναστολής εκτελέσεως της αποφάσεως για απομάκρυνση.

72. Πράγματι, το άρθρο 15, παράγραφος 5, της οδηγίας περί της επιστροφής προβλέπει

73. Επιπλέον, οι όροι υπό τους οποίους ενδέχεται να παραταθεί ο χρόνος κρατήσεως προβλέπονται σαφώς και εξαντλητικά από την εν λόγω διάταξη, η οποία διέπει τις περιπτώσεις στις οποίες, παρά τις εύλογες προσπάθειες, η διαδικασία απομακρύνσεως είναι πιθανό να διαρκέσει περισσότερο είτε διότι ο συγκεκριμένος υπήκοος της τρίτης χώρας αρνείται να συνεργαστεί είτε διότι καθυστερεί η λήψη αναγκαίων εγγράφων από τρίτες χώρες. Προβλέποντας αυτούς τους λόγους παρατάσεως, ο κοινοτικός νομοθέτης έλαβε υπόψη του τις πρακτικές δυσχέρειες που ενδέχεται να συναντήσουν τα κράτη μέλη κατά την απομάκρυνση των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών.

74. Επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι η αναστολή της αποφάσεως για απομάκρυνση λόγω της ασκήσεως ένδικης προσφυγής κατ' αυτής δεν περιλαμβάνεται στους λόγους παρατάσεως. Εν πάση περιπτώσει, το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής δεν προβλέπει καμία παράταση του χρόνου κρατήσεως πέραν των δώδεκα επιπλέον μηνών.

25 — Βλ., ανωτέρω, σημείο 52. Βλ. επίσης, με ανάλογη επιχειρηματολογία, απόφαση του ΕΔΔΑ, Mohd κατά Ελλάδας, της 27ης Απριλίου 2006, § 18.

75. Κατά συνέπεια, ελλείψει ρητής σχετικής διατάξεως, το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιτρέπει να μη λαμβάνονται υπόψη οι περίοδοι κρατήσεως κατά τις οποίες η εκτέλεση της αποφάσεως για απομάκρυνση είχε ανασταλεί λόγω της ασκήσεως ένδικης προσφυγής κατ' αυτής, για τον υπολογισμό του χρόνου κρατήσεως σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο, έτσι ώστε να επιτρέπεται η κράτηση ενόψει απομακρύνσεως και πέραν του μέγιστου προβλεπόμενου χρόνου των 18 μηνών.

76. Η ορθότητα του συμπεράσματος αυτού δεν αναιρείται, κατά τη γνώμη μου, από την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Petrosian* κ.λπ.²⁶, την οποία επικαλείται η Βουλγαρική Κυβέρνηση και η οποία αφορούσε την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΚ) 343/2003²⁷. Στην υπόθεση εκείνη, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, εφόσον η νομοθεσία του αιτούντος κράτους μέλους προβλέπει το ανασταλτικό αποτέλεσμα ενός ενδίκου βοηθήματος, η προθεσμία εκτέλεσεως της μεταφοράς αιτούντος άσυλο, την οποία προβλέπει το άρθρο 20, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού αυτού δεν αρχίζει να τρέχει από την έκδοση της προσωρινής ισχύος δικαστικής αποφάσεως περί αναστολής της διαδικασίας μεταφοράς, αλλά μόνον από την έκδοση της δικαστικής αποφάσεως επί του νομοτύπου της διαδικασίας²⁸.

77. Η απόφαση αυτή, καθώς και η συλλογιστική στην οποία θεμελιώνεται, δεν μπορεί να μεταφερθεί ευθέως στην κρινόμενη υπόθεση, καθόσον η προθεσμία την οποία αφορούσε ήταν διαφορετικής φύσεως. Ενώ δηλαδή η προθεσμία την οποία αφορούσε η απόφαση *Petrosian* κ.λπ. ορίζει τον χρόνο που διαθέτει το αιτούν κράτος μέλος για να εκτελέσει τη μεταφορά του αιτούντος άσυλο προς το κράτος μέλος που οφείλει να τον δεχτεί εκ νέου, ο σκοπός των ανώτατων χρονικών ορίων που προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής είναι να τεθούν περιορισμοί στη στέρηση της ατομικής ελευθερίας ενός ατόμου το οποίο, σε τελική ανάλυση, απλώς βρίσκεται παράνομα στη χώρα. Επιπλέον, με τις επίδικες στην παρούσα υπόθεση προθεσμίες τίθενται όρια στον χρόνο κρατήσεως ενόψει απομακρύνσεως και όχι, τουλάχιστον ευθέως, στην εξέλιξη της ίδιας της διαδικασίας απομακρύνσεως, η οποία περιλαμβάνει, ενδεχομένως, ένδικες προσφυγές κατά της αποφάσεως για απομάκρυνση.

78. Όσον αφορά, τέλος, τα στοιχεία τα οποία παραθέτει το αιτούν δικαστήριο στο πλαίσιο του δεύτερου ερωτήματος, και συγκεκριμένα την αβεβαιότητα σχετικά με τα στοιχεία της ταυτότητας του υπηκόου τρίτης χώρας, το γεγονός ότι δεν διαθέτει τα προς το ζην ή την επιθετική συμπεριφορά του, οι περιστάσεις αυτές προφανώς στερούνται οποιασδήποτε σημασίας όσον αφορά το ζήτημα αρχής κατά πόσον ο χρόνος κρατήσεως κατά τον οποίο είχε ανασταλεί η εκτέλεση της αποφάσεως για απομάκρυνση λόγω της ασκήσεως προσφυγής κατά της αποφάσεως αυτής πρέπει να συνυπολογίζεται στον χρόνο κρατήσεως που προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής²⁹. Στο πλαίσιο αυτό, ελάχιστη σημασία έχει επίσης το κατά πόσον ο ενδιαφερόμενος συνέχισε να κρατείται κατά την περίοδο αυτή στο ίδιο ειδικό κέντρο. Το

26 — Απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2009, C-19/08, *Petrosian* κ.λπ. (Συλλογή 2009, σ. I-495).

27 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2003, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης άσυλο που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας (ΕΕ L 50, σ. 1).

28 — Συναφώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού που επιδιώκει η τασσόμενη προθεσμία, τα κράτη μέλη πρέπει να διαθέτουν εξάμηνη προθεσμία την οποία οφείλουν να εκμεταλλευθούν πλήρως για να ρυθμίσουν τις τεχνικές λεπτομέρειες της πραγματοποιήσεως της μεταφοράς. Άλλως, τα κράτη μέλη θα υποχρεώνονταν να παραβλέψουν/να καταργήσουν το ανασταλτικό αποτέλεσμα της προσωρινής αποφάσεως προκειμένου να έχουν τον απαραίτητο χρόνο για να οργανώσουν τη μεταφορά του αιτούντος άσυλο.

29 — Βλ. με το ίδιο πνεύμα, ανωτέρω, σημείο 101.

μόνο κρίσιμο ζήτημα για τον υπολογισμό της μέγιστης διάρκειας κρατήσεως είναι το κατά πόσον ο ενδιαφερόμενος αποτελούσε πράγματι κατά την περίοδο αυτή αντικείμενο κρατήσεως ενόψει απομακρύνσεως.

79. Ενόψει των προεκτεθέντων, θα πρέπει να δοθεί στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι, για τον υπολογισμό του χρόνου κρατήσεως σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο χρόνος κρατήσεως κατά τον οποίο είχε ανασταλεί η εκτέλεση της αποφάσεως για απομάκρυνση, βάσει ρητής εθνικής διατάξεως, λόγω της ασκήσεως ένδικης προσφυγής κατά της αποφάσεως αυτής.

80. Όσον αφορά, δεύτερον, το αν πρέπει να συνυπολογίζεται στον χρόνο κρατήσεως ενόψει απομακρύνσεως τον οποίο προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής και ο χρόνος κατά τον οποίο είχε ανασταλεί η εκτέλεση αποφάσεως για απομάκρυνση λόγω του ότι ο συγκεκριμένος υπήκοος τρίτης χώρας είχε κινήσει διαδικασία χορηγήσεως ασύλου, θα πρέπει να επισημανθεί, πρώτον, ότι κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, η οδηγία εφαρμόζεται μόνο στους παρανόμως διαμένοντες στο έδαφος κράτους μέλους υπηκόους τρίτης χώρας.

81. Όπως όμως τονίζεται στην ένατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας περί της επιστροφής, σύμφωνα με την οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου, της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα³⁰, υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος έχει υποβάλει αίτηση για άσυλο σε κράτος μέλος δεν θα πρέπει να θεωρείται ότι διαμένει παράνομα στο έδαφος του εν λόγω κράτους μέλους μέχρι να εκδοθεί απόφαση που να απορρίπτει την αίτηση, ή απόφαση που να του/της στερεί το δικαίωμα να διαμείνει ως αιτών άσυλο.

82. Κατά συνέπεια, ο υπήκοος τρίτης χώρας που έχει ζητήσει άσυλο δεν υπάγεται –ή, ανάλογα με την περίπτωση, δεν υπάγεται πλέον– στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας περί της επιστροφής εφόσον εκκρεμεί η διαδικασία εξετάσεως της αιτήσεώς του για τη χορήγηση ασύλου.

83. Στον βαθμό κατά τον οποίο ο αιτών άσυλο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι διαμένει παράνομα στο έδαφος του κράτους μέλους και δεν υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας περί της επιστροφής, η κράτησή του προκειμένου να διασφαλιστεί η εκτέλεση του μέτρου απομακρύνσεως δεν μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει της οδηγίας αυτής.

30 — ΕΕ L 326, σ. 13.

84. Το καθεστώς και τα δικαιώματα του αιτούντα άσυλο διέπονται από τα εφαρμοστέα διεθνή και κοινοτικά συστήματα χορηγίσεως ασύλου, και ιδίως από τη Σύμβαση της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων, καθώς και από την οδηγία 2005/85 και την οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη³¹.

85. Συναφώς, θα πρέπει να υπομνησθεί ότι, μολονότι ένα πρόσωπο δεν μπορεί να υποβληθεί σε κράτηση για τον λόγο και μόνον ότι ζητεί άσυλο³², το διεθνές και το κοινοτικό δίκαιο περί ασύλου δεν απαγορεύουν την κράτηση του αιτούντα άσυλο λόγω της ιδιότητάς του αυτής³³.

86. Για παράδειγμα, το άρθρο 7 της οδηγίας 2003/9 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίζουν τον αιτούντα άσυλο εάν αυτό επιτάσσεται από τη νομοθεσία ή από τη δημόσια τάξη. Εν πάση περιπτώσει, ο περιορισμός αυτός του αιτούντα άσυλο πρέπει ασφαλώς να θεμελιώνεται και να δικαιολογείται με βάση τους ειδικούς όρους που προβλέπουν οι κανόνες οι οποίοι διέπουν το άσυλο και δεν μπορεί να θεμελιωθεί στο

δίκαιο που διέπει το καθεστώς των παράνομως διαμενόντων.

87. Φρονώ ότι από την ανάλυση αυτή προκύπτει μια αντιφατική εικόνα όσον αφορά την κρινόμενη υπόθεση.

88. Αν η κράτηση του S. S. Kadzoev καθόσον χρόνο εξεταζόταν η αίτησή του για τη χορήγηση ασύλου βασιζόταν σε διαταγή αναγκαστικού περιορισμού που είχε εκδοθεί κατ'εφαρμογήν των κανόνων που διέπουν το άσυλο, η κράτηση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί κράτηση ενόψει απομακρύνσεως κατά την έννοια της οδηγίας περί της επιστροφής. Συνεπώς, ο μέγιστος χρόνος της δεν διέπεται από το άρθρο 15 της εν λόγω οδηγίας και δεν μπορεί να συνυπολογιστεί στον χρόνο κρατήσεως που προβλέπει το εν λόγω άρθρο³⁴.

89. Αν, αντιθέτως, ο S. S. Kadzoev απλώς τέθηκε υπό κράτηση αφού ζήτησε άσυλο χωρίς να έχει ληφθεί χωριστή απόφαση των

31 — ΕΕ L 31, σ. 18.

32 — Βλ. συναφώς, για παράδειγμα, άρθρο 18, παράγραφο 1, της οδηγίας 2005/85.

33 — Βλ., με ανάλογη επιχειρηματολογία, αποφάσεις του ΕΔΔΑ, Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου, της 29ης Ιανουαρίου 2008, § 65, και Riad και Idiab κατά Βελγίου, της 24ης Ιανουαρίου 2008, § 70. Βλ., επίσης, ανακοίνωση της επιτροπής ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αριθμ. 560/1993: Αυστραλία. 30/04/97. CCRP/C/59/D/560/1993, σημείο 9.3.

34 — Όπως δεν μπορούν να συνυπολογιστούν και ενδεχόμενες περίοδοι στέρησης της ελευθερίας για άλλους νομικούς λόγους, όπως, για παράδειγμα, δυνάμει του εθνικού ποινικού δικαίου.

αρχών για την κράτησή του βάσει της αρχικής διαταγής περιορισμού, τότε πράγματι κατά την περίοδο αυτή βρισκόταν υπό κράτηση ενόψει απομακρύνσεως, μολονότι η κράτηση αυτή θα μπορούσε να θεωρηθεί παράτυπη σύμφωνα με τα προεκτεθέντα. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο χρόνος τον οποίο καλύπτει η διαδικασία χορηγήσεως ασύλου θα πρέπει, για τους ίδιους λόγους, όπως και στην περίπτωση της αναστολής εκτελέσεως αποφάσεως για απομάκρυνση λόγω ένδικης προσφυγής, να συνυπολογιστεί στον μέγιστο χρόνο που προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής.

90. Επιπλέον, ο μέγιστος χρόνος πραγματικής κρατήσεως ενόψει απομακρύνσεως υπηκόου τρίτης χώρας δεν μπορεί να παραταθεί με παράτυπη κράτηση.

91. Μολονότι, με βάση τις πληροφορίες που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, η υπόθεση υπάγεται, προφανώς, στη δεύτερη αυτή περίπτωση, στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν ο αναγκαστικός περιορισμός της περιόδου κατά την οποία είχε την ιδιότητα του αιτούντα άσυλο θεμελιώθηκε στους κανόνες που διέπουν τις διαδικασίες χορηγήσεως ασύλου ή αν συνέχισε να θεμελιώνεται στην κράτηση

ενόψει απομακρύνσεως παρανόμως διαμένοντα υπηκόου τρίτης χώρας.

92. Κατόπιν των προεκτεθέντων, προτείνω να δοθεί στο δεύτερο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, η απάντηση ότι οι διατάξεις του άρθρου 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής σχετικά με τον μέγιστο χρόνο κρατήσεως ενόψει απομακρύνσεως δεν εφαρμόζονται, καταρχήν, σε περιόδους κρατήσεως που επιβάλλεται σε αιτούντα άσυλο στο πλαίσιο διαδικασίας χορηγήσεως ασύλου. Αν, εντούτοις, υπήκοος τρίτης χώρας συνεχίζει να κρατείται ενόψει της απομακρύνσεώς του κατά την έννοια της οδηγίας περί της επιστροφής μετά την υποβολή αιτήσεως χορηγήσεως ασύλου και κατά τη διάρκεια της εξετάσεως της αιτήσεως αυτής, αυτός ο χρόνος κρατήσεως πρέπει να συνυπολογιστεί στον χρόνο κρατήσεως που προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής.

3. Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

93. Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διασαφηνιστεί, σε σχέση με τα ιδιαίτερα πραγματικά στοιχεία

της υποθέσεως της κύριας δίκης, η έννοια του όρου «λογική προοπτική απομακρύνσεως» σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 4, της οδηγίας περί της επιστροφής.

94. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, η κράτηση παύει να δικαιολογείται και το συγκεκριμένο πρόσωπο απολύεται αμέσως «[ο]σάκις καθίσταται πρόδηλο ότι δεν υφίσταται πλέον λογικά προοπτική απομακρύνσεως για νομικούς ή άλλους λόγους».

95. Η απαίτηση αυτή αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι η κράτηση παρανόμως διαμένοντος υπηκόου τρίτης χώρας δικαιολογείται μόνον ενόψει της απομακρύνσεώς του και σε σχέση με εκκρεμούσες διαδικασίες απομακρύνσεως που εκτελούνται με τη δέουσα επιμέλεια, πράγμα που προϋποθέτει την ύπαρξη δυνατότητας απομακρύνσεως. Όπως όμως προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 15, παράγραφος 4, της οδηγίας περί της επιστροφής, δεν αρκεί σχετικά η ύπαρξη αφηρημένης ή θεωρητικής προοπτικής απομακρύνσεως, χωρίς ακριβές χρονοδιάγραμμα ή πιθανότητα επιτυχίας. Θα πρέπει να υπάρχει «λογική», με άλλα λόγια, ρεαλιστική, προοπτική να απομακρυνθεί ο κρατούμενος σε εύλογο χρονικό διάστημα³⁵.

35 — Βλ., συναφώς, προαναφερθέν σχόλιο του CAHAR σχετικά με την κατευθυντήρια αρχή αριθ. 7 για την αναγκαστική επιστροφή και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

96. Ανεξαρτήτως αυτού, εναπόκειται ασφαλώς στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει, ενόψει όλων των περιστατικών της κρίσιμης υποθέσεως, αν συνεχίζει να υφίσταται ή όχι μια τέτοια λογική προοπτική.

97. Εντούτοις, θα πρέπει να διευκρινιστεί, όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά που ιστορεί το αιτούν δικαστήριο στο πλαίσιο του τρίτου ερωτήματος, ότι δεν φαίνεται να υφίσταται λογικά προοπτική απομακρύνσεως όταν δεν κρίνεται πιθανό να συναινέσει η οικεία τρίτη χώρα, στο λογικά άμεσο μέλλον, να δεχθεί τον ενδιαφερόμενο, ή όταν δεν κρίνεται πιθανή η απομάκρυνση βάσει συμφωνίας επανεισδοχής σε εύλογο χρονικό διάστημα, ανεξαρτήτως των σχετικών λόγων.

98. Τέλος, είναι αυτονόητο, ότι αφού συμπληρωθεί ο μέγιστος χρόνος κρατήσεως, σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής, ο ενδιαφερόμενος πρέπει σε κάθε περίπτωση να απολύεται αμέσως, ανεξαρτήτως της υπάρξεως λογικής προοπτικής απομακρύνσεως³⁶.

36 — Στην πραγματικότητα, ενόψει των περιστάσεων της υπόθεσης, και ιδίως της διάρκειας κρατήσεως του S. S. Kadzoev, καθώς και των απαντήσεων που προτείνεται να δοθούν στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, αμφιβάλλω αν το παρόν ερώτημα είναι λυσιτελής για τους σκοπούς της κύριας δίκης.

99. Κατά συνέπεια, προτείνω να δοθεί στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι το πρόσωπο το οποίο κρατείται ενόψει της απομακρύνσεώς του πρέπει να απολύεται αμέσως όταν δεν κρίνεται πλέον πιθανό ότι η απομάκρυνσή του θα μπορέσει να λάβει χώρα σε εύλογο χρόνο. Λογική προοπτική απομακρύνσεως δεν υφίσταται πλέον όταν δεν κρίνεται πιθανό να συναινέσει η οικεία τρίτη χώρα, στο λογικά άμεσο μέλλον, να δεχθεί τον ενδιαφερόμενο, ή όταν δεν κρίνεται πιθανή η απομάκρυνση βάσει συμφωνίας επανεισδοχής σε εύλογο χρονικό διάστημα, ανεξαρτήτως των σχετικών λόγων.

101. Συναφώς, αρκεί να επισημανθεί ότι η παράταση της κρατήσεως για τους προαναφερθέντες λόγους θα ήταν ευθέως αντίθετη στις διατάξεις της οδηγίας περί της επιστροφής οι οποίες διέπουν την κράτηση παρανόμως διαμένοντος υπηκόου τρίτης χώρας και οι οποίες προβλέπουν, όπως προκύπτει από τις προαναφερθείσες παρατηρήσεις μου³⁷, ότι η κράτηση επιτρέπεται μόνον ως ύστατο μέτρο, επικουρικό σε σχέση με κάθε άλλο λιγότερο καταναγκαστικό διοικητικό μέτρο, υποκειμένο σε αυστηρή αιτιολογία και μόνο για λόγους διευκολύνσεως της διαδικασίας απομακρύνσεως και σε συνδυασμό με αυτή –και μόνο για μέγιστο χρόνο 18 μηνών³⁸.

4. Επί του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος

100. Με το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν το άρθρο 15, παράγραφοι 4 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής επιτρέπει να μην απολυθεί αμέσως ο ενδιαφερόμενος, μολονότι έχει συμπληρωθεί ο μέγιστος χρόνος κρατήσεως τον οποίο προβλέπει η εν λόγω οδηγία, με την αιτιολογία ότι δεν έχει στην κατοχή του έγκυρα έγγραφα που να αποδεικνύουν την ταυτότητά του, επιδεικνύει επιθετική συμπεριφορά, δεν διαθέτει κανένα βιοποριστικό μέσο και δεν υπάρχει τρίτο πρόσωπο που να αναλαμβάνει να του εξασφαλίσει τα προς το ζην.

102. Συνεπώς, στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα θα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η κράτηση ενόψει απομακρύνσεως δεν μπορεί να παραταθεί πέραν του μέγιστου χρόνου που προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφοι 4 και 6, της οδηγίας περί της επιστροφής με την αιτιολογία, για παράδειγμα, ότι ο ενδιαφερόμενος δεν έχει στην κατοχή του έγκυρα έγγραφα που να αποδεικνύουν την ταυτότητά του, επιδεικνύει επιθετική συμπεριφορά, δεν διαθέτει τα προς το ζην ή άλλα βιοποριστικά μέσα που να του επιτρέπουν τη διαμονή στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους.

37 — Βλ., ιδίως, ανωτέρω, σημεία 48 έως 53 και 70 έως 73.

38 — Θα πρέπει να προστεθεί ότι δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο κρατήσεως λόγω επιθετικής συμπεριφοράς, η οποία θεμελιώνεται σε άλλες διατάξεις του εθνικού δικαίου, όπως, για παράδειγμα, ενδεχομένως, στη νομοθεσία για την τήρηση της δημόσιας τάξης ή στο ποινικό δίκαιο.

V — Πρόταση

103. Με βάση τα προεκτεθέντα, προτείνω στο Δικαστήριο να κρίνει τα προδικαστικά ερωτήματα παραδεκτά και να απαντήσει στο Administrativen sad Sofia-grad ότι:

- για τον υπολογισμό του νόμιμου χρόνου κρατήσεως και τη συνέχιση της κρατήσεως βάσει νόμου με τον οποίο μεταφέρθηκε στην εθνική νομοθεσία το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, θα πρέπει να συνυπολογιστεί ο πραγματικός χρόνος αυτής της κρατήσεως, συμπεριλαμβανομένων δηλαδή των περιόδων κρατήσεως που είναι προγενέστερες της ενάρξεως ισχύος του νόμου μεταφοράς

- οι διατάξεις του άρθρου 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας 2008/115 σχετικά με τον μέγιστο χρόνο κρατήσεως ενόψει απομακρύνσεως δεν εφαρμόζονται, καταρχήν, σε περιόδους κρατήσεως που επιβάλλεται σε αιτούντα άσυλο στο πλαίσιο διαδικασίας χορηγήσεως ασύλου. Αν, εντούτοις, υπήκοος τρίτης χώρας συνεχίζει να κρατείται ενόψει της απομακρύνσεώς του κατά την έννοια της εν λόγω οδηγίας μετά την υποβολή αιτήσεως χορηγήσεως ασύλου και κατά τη διάρκεια της εξετάσεως της αιτήσεως αυτής, αυτός ο χρόνος κρατήσεως πρέπει να συνυπολογιστεί στον χρόνο κρατήσεως που προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας αυτής

- για τον υπολογισμό του χρόνου κρατήσεως σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 15, παράγραφοι 5 και 6, της οδηγίας 2008/115, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο χρόνος κρατήσεως κατά τον οποίο είχε ανασταλεί η εκτέλεση της αποφάσεως για απομάκρυνση, βάσει ρητής εθνικής διατάξεως, λόγω της ασκήσεως ένδικης προσφυγής κατά της αποφάσεως αυτής

- πρόσωπο το οποίο κρατείται ενόψει της απομακρύνσεώς του πρέπει να απολύεται αμέσως όταν δεν κρίνεται πλέον πιθανό ότι η απομάκρυνσή του θα μπορέσει να λάβει χώρα σε εύλογο χρόνο. Λογική προοπτική απομακρύνσεως δεν υφίσταται πλέον όταν δεν κρίνεται πιθανό να συναινέσει η οικεία τρίτη χώρα, στο λογικά άμεσο μέλλον, να δεχθεί τον ενδιαφερόμενο, ή όταν δεν κρίνεται πιθανή η απομάκρυνση βάσει συμφωνίας επανεισδοχής σε εύλογο χρονικό διάστημα, ανεξαρτήτως των σχετικών λόγων

- η κράτηση ενόψει απομακρύνσεως δεν μπορεί να παραταθεί πέραν του μέγιστου χρόνου που προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφοι 4 και 6, της οδηγίας 2008/115 με την αιτιολογία, για παράδειγμα, ότι ο ενδιαφερόμενος δεν έχει στην κατοχή του έγκυρα έγγραφα που να αποδεικνύουν την ταυτότητά του, επιδεικνύει επιθετική συμπεριφορά, δεν διαθέτει τα προς το ζην ή άλλα βιοποριστικά μέσα που να του επιτρέπουν τη διαμονή στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους.